

De Rupelkleiroute

in de voetsporen van Piet van Aken

De Rupelkleiroute in de voetsporen van Piet van Aken

De Rupelkleiroute voert je langs enkele pareltjes van de Rupelstreek. Deze fascinerende regio staat symbool voor de kleiontginning en de baksteenindustrie. Die lieten hun sporen na: authentieke steenbakkerijdorpjes, houten droogloodsen en reusachtige schoorstenen flankeren enorme 'kleiputten' in het landschap. Vandaag kan je genieten van dit steenbakkerijerfgoed, de talloze oude scheepswerven, en de wonderbare natuur die de kleiputten heroverde.

Piet van Aken (1920-1984) -al tijdens zijn leven een gevierd schrijver- heeft z'n 'roots' in het dorp Terhagen, een deelgemeente van Rumst. Zijn bekendste romans verhalen het harde leven van 'de steenbakkers', de arbeidersgezinnen waar jong en oud meewerkten tijdens het seizoen waarin de kleiovens brandden. Piet van Aken is dan ook dé uitgelezen gids voor jouw wandeling.

Praktisch

De Rupelkleiroute bestaat uit twee aaneensluitende wandellussen. Je kan beide lussen apart wandelen of in combinatie. Ben je geïnteresseerd in geschiedenis, cultuur of natuur? Lees dan deze brochure en de infoborden langsheen de route!

De route volgt een stukje van Wandelnetwerk Rivierenland, een realisatie van Regionaal Landschap Rivierenland. Het is een netwerk van wandelpaden die elkaar kruisen in genummerde knooppunten, zodat je zelf je eigen traject kan uitstippelen. Je hoeft dus alleen de knooppuntnummers in de juiste volgorde te volgen.

Het vertrek- en eindpunt van beide wandellussen is ingangspoort De Beukelaer, De Wissel, Kardinaal Cardijnstraat, Terhagen-Rumst. Parkeren kan ter plaatse.

Dorpswandeling: 3 km of 1 uur wandelen over voornamelijk verharde wegen. Deze route is toegankelijk voor kinderwagens of met hulp voor rolstoelgebruikers.

Natuurwandeling: 7 km of 2.5 uur wandelen over voornamelijk onverharde wegen. Goede stapschoenen (of bij regenweer laarzen) zijn noodzakelijk. 's Zomers kunnen er veel muggen zitten.

Meer informatie en boekingen van gegidste wandelingen kan via Toerisme Rupelstreek-Vaartland, 03/886 22 66, toerisme@trvl.be, www.trvl.be.

Piet van Aken

Piet van Aken was een sociaal geëngageerd schrijver, vergroeid met zijn geboortedorp. Hij beschreef het in oude tijden toen de eerste klei nog gestoken moest worden. Hij beschreef het in de hoogdagen van de steennijverheid toen een woud van schouwen langs de Rupelboorden opgeschoten was. En hij beschreef het toen de ovens gedoofd waren, de schouwen werden geruimd en werkloosheid de streek in zijn greep hield. Hij was een man met een eigen mening en dat werd hem niet altijd in dank afgenomen, ook niet in zijn dorp. Macht en erotiek zijn belangrijke thema's in zijn boeken en volgens de schrijver zijn beide onvermijdelijk met elkaar verbonden.

Benieuwd om zijn werk te leren kennen? Lees dan zeker *Klinkaart*, een novelle over de eerste werkdag van een meisje op 'het geleig' of *Dood getij*, waar je in de 12-jarige Tor de jonge Piet van Aken kan herkennen. Lees *De hoogtewerkers* of *De blinde spiegel* als je meer wil weten over de teloorgang van de Rupelstreek in de jaren '70 en '80.

Legende

- Dorpswandeling Rupelkleiroute
- Natuurwandeling Rupelkleiroute
- knooppunt
- Wandelnetwerk Rivierenland
- Startplaats Rupelkleiroute
- Andere startplaatsen
- Wandelnetwerk Rivierenland
- Restaurant
- Brasserie
- Cafe
- Hoeveverkoop
- Veerpont
- Parkeerplaats
- Station
- Gevaarlijke oversteekplaats
- Museum
- Infopunt
- Kijkhut
- Oriëntatietafel
- Militair erfgoed
- Kasteel - burcht
- Merkwaardige hoeve
- Abdij
- Kerk
- Kapel
- Watertoren
- Rolstoelvriendelijk traject
- Verharde ondergrond
- Onverharde ondergrond
- Natuur- of bosgebied
Hier mag je de natuur niet verstoren.
Honden zijn enkel aangelijnd welkom;
in sommige gebieden zijn geen honden
toegelaten. Voor de organisatie van activi-
teiten is een toelating nodig van de terrein-
beheerder, en op www.natuurenbos.be vind
je eventuele specifieke voorwaarden.

Fragment uit topografische kaart met
authorisatiecode A2618 van het Nationaal
Geografisch Instituut

De Rupelkleiroute

Aan het startpunt zie je een historische poort, 'De Wissel'. Deze poort was vroeger de ingang naar baksteenfabriek 'De Beukelaer' en gaf toegang tot een vlakte vol loodsen met tussenin ruimte waar de baksteen gevormd werd. Voor de poort bevonden zich de wisselsporen van Tram 50 naar Antwerpen. Gemeente Rumst plant de restauratie van dit bouwwerk. Hier staat ook het startbord van de Rupelkleiroute.

DORPSWANDELING

Ga vanaf de startplaats richting knooppunt 269 en ga daar rechtdoor de dijk op naar knooppunt 98.

Na tien minuutjes wandelen, zet je in het **museum Rupelklei** een stap terug in de tijd. Levensgrote taferelen van de kleiontginning lijken uit een roman van Piet van Aken te zijn gestapt. Wie meer wil weten over de geschiedenis van de Rupelstreek, vindt in het museum een schat aan socio-economische informatie. In een aparte videoruimte wordt, temidden van fossielen, het geologische verhaal verteld.

Sla aan knooppunt 98 linksaf op de Rupeldijk richting knooppunt 124.

Je loopt nu langs de **Rupel**, hoofdrolspeler in de geschiedenis van de Rupelstreek. De schepen op de rivier transporteerden ooit miljoenen bakstenen. Talloze scheepswerven getuigen van dit verleden. Nu bieden de Rupeloevers en -dijken een schouwspel vol fietsers, wandelaars, watervogels en unieke planten.

Piet van Aken beschreef de Rupel haast voelbaar in zijn romans. Veel cruciale taferelen spelen zich af langs haar oevers.

“Die dingen waar Nel over sprak, kon je natuurlijk ook ruiken;- het slijk, de biezen waar steeds iets omheen hing van de reuk van levende paling, de zwaveldampen van de verre klampovens en zelfs de half vergane resten van de teergeur van ginder ver waar de boten kwamen aanleggen – maar toch rook je de mist ook, net zo goed als je hem op je gezicht en op je wimpers voelde.”

Uit: Klinkaart

Aan knooppunt 124 verlaat je de dijk richting knooppunt 281.

Hier kan je een aantal mooie relictten van de baksteenindustrie bewonderen: de laatste schoorsteen op grondgebied van de gemeente Rumst en Terhagen houdt hier stand als herinnering aan de steennijverheid. Piet van Aken kende deze buurt zeer goed. De kiem van zijn schrijverschap ligt hier, als kind woonde hij in de Tuinwijklaan 39. In de Steenbakkerijstraat verderop zie je nog enkele oude droogloodsen of luzzes, en in de Hoogstraat een karakteristieke rij arbeidershuisjes, waaronder het geboortehuis van Piet van Aken.

De kasseiweg aan knooppunt 281 leidt je letterlijk naar het verleden. Aan het einde ervan lagen vroeger gehuchtjes met lyrische namen als 'Eikerveld', 'Driehoek' en 'Mussenpotten'. Hier woonden de allerarmsten in mensonterende omstandigheden. De gehuchtjes werden het slachtoffer van de uitdeinende kleiontginning en verdwenen in de jaren '60-'70 onder de schoepraderen van de baggermolens.

Neem zeker ook een kijkje in de Hoogstraat waar je nog authentieke arbeiderswoningen ziet. In deze buurt ligt de Piet van Akenstraat, de verbinding tussen de Hoogstraat, Korte Nieuwstraat, Putstraat en Boereweg.

Ga aan knooppunt 281 richting knooppunt 269. Opgelet! Op de T-splitsing (Kardinaal Cardijnstraat) sla je rechtsaf en ga je rechtdoor tot je weer aan de start van de wandeling komt. Je kijkt dus even af van het wandelnetwerk.

Hier wandel je door de oude dorpskern van Terhagen. Je treft er enkele staaltjes sociale geschiedenis van het dorp. Op de T-splitsing staat Het Volkshuis waar Piet van Aken kind aan huis was. Hier zie je nog meer mooie herenhuisen, vroeger eigendom van steenbakkersbazen of meestergasten. Ze staan in schril contrast met de kleine arbeidershuisjes in de Hoogstraat.

“Waar de dooie kant ophield stond het kasteel van Vermant, een bakstenen gebouw dat zo breed was als vijf wijkhuizen, met twee verdiepingen en een steil oplopend dak met een soort van klokketoren. (...) Voorbij de poort zwenkten ze de hoek om en stapten naar de rivier langsheen de bakstenen, met glasscherven bedekte muur die de grote tuin afsloot.”

Uit: Dood getij

NATUURWANDELING

Je vertrekt aan de historische poort 'De Wissel'. Ga door de poort naar knooppunt 161. Sla daar rechtsaf naar knooppunt 183.

De kleiontginning liet talloze 'kleiputten' achter in het landschap. Daar kreeg de natuur nadien vrij spel. Vijvers, moerassen, bossen en grasland ontsproten spontaan en toverden de littekens om tot pareltjes van de Rupelstreek. Dit is ook het biotoop van de Rugstreepad. Provincie Antwerpen, De Schorre en Natuurpunt werken samen voor de instandhouding van deze zeldzame amfibieënsoort.

"Na een paar honderd meter ging het barre zand van de weg en de steile zijwand over in een schrale begroeiing, pollen helmgras, weegbree, brem, heermoes en hier en daar een eenzame klaproos."

Uit: De hoogtewerkers

Ga verder naar knooppunt 192.

Je staat nu 22 meter boven de zeespiegel met een prachtig uitzicht over de kleiputten. Bij helder weer kan je zelfs de skyline van Antwerpen, Brussel en Mechelen zien. Vroeger kon je van op dit punt 39 schouwen tellen tussen Boom en Terhagen. Op de plaats van de kleiputten stonden vroeger de buurdorpen van Terhagen, zoals 'Eikerveld', 'Drijhoek' en 'Mussenpotten'. Deze dorpjes werden het slachtoffer van het voortschrijdende kleifront.

Sla aan knooppunt 192 linksaf richting knooppunt 159. Hier ga je verder rechtdoor naar knooppunt 193.

Ook vandaag nog wordt de Boomse klei hier ontgonnen. De firma Wienerberger is een moderne 'steenbakkerij' en wereldspeler. Vroeger werd de klei met steekschopjes (korte spaden) afgegraven door kleistekers. Later verschenen de eerste tekenen van automatisering: de kleibagers, die het tempo waarin de kleiputten zich vormden flink opdreven. Toch waren er nog vele stappen tot de hoge graad van automatisering in de klei-industrie van vandaag.

Aan knooppunt 193 sla je linksaf naar knooppunt 238, waar je weer verdergaat richting knooppunt 239.

In dit open en historisch gebied zal de komende jaren een nieuwe landschap tot leven komen, waarin natuur, recreatie, ontginning en landbouw samengaan. De toegankelijkheid van het gebied zal centraal staan en de streekgeschiedenis zal je leiden. Mogelijk zal het verloop van de wandelroute tijdens de werken tijdelijk wijzigen.

Meer info vind je steeds op www.provant.be/rupeel of in het Erfgoed- en Landschapshuis (ELAH) Rupel op het provinciaal recreatiedomein De Schorre.

Aan knooppunt 239 vervolg je je weg naar knooppunt 160, en vervolgens naar knooppunt 199.

Je wandelt door een oude kleiput, het Provinciaal Recreatiedomein De Schorre. Hier kan je nu rustig of actief kan genieten van recreatie, sport, allerlei evenementen en de natuur; een schril contrast met de harde arbeid geleverd om de kleiput te graven. Om aan een redelijk gezinsinkomen te geraken, werkten ook de kinderen vanaf 7 jaar mee.

Ga naar knooppunt 103 en daarna naar knooppunt 202. Hier ga je richting 201 en vervolgens richting knooppunt 276. Volg de route verder naar het startpunt, even voorbij knooppunt 161. (Bij omleiding: volg de route 103-202-276-161-eindpunt.)

Je passeert de Terhagenlei, een doorsteek naar het huidige natuurgebied. Het straatje leidt naar verschillende moerasgebieden. Deze gebieden zijn ontstaan na opvullingen van de kleiputten met zandoverschotten van de uitgraving van de sluis van Wintam in het midden van de jaren '90. Het teveel aan regenwater wordt afgevoerd naar de Rupel. In deze moerassen foerageren heel wat watervogels!

COLOFON

Realisatie

Gemeente Rumst
Regionaal Landschap Rivierenland
Toerisme Rupelstreek-Vaartland

In samenwerking met

Dorpscomité Actief Terhagen
Gidsenvereniging Scheldelanders
Natuurpunt Rupelstreek
Provinciaal Recreatiedomein De Schorre
Provincie Antwerpen
Toerisme Provincie Antwerpen
Toerisme Scheldeland
Wandelclub De Kleitrappers
Wienerberger

Met speciale dank aan Marina De Bruijn en Annemie Goris

Redactie Regionaal Landschap Rivierenland

V.U. Gemeente Rumst, Koningin Astridplein 12, 2840 Rumst

Illustraties

Augustijn Buellens, EMABB, Fried Happaerts,
Erik De Keersmaecker, fototheek Scheldeland,
Gemeente Rumst, Regionaal Landschap Rivierenland

Foto's Piet Van Aken AMVC Letterhuis

Meldpunt voor problemen met de bewegwijzering

www.routedokter.be

Verkooppunten wandelkaart Wandelnetwerk Rivierenland

www.rlr.be

Het kaartje werd gepubliceerd met de goedkeuring van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI autorisatiecode A2618.)

Meer informatie

Toerisme Rupelstreek-Vaartland
03/886 22 66 - toerisme@trvl.be - www.trvl.be
Gemeente Rumst dienst Cultuur
03 880 00 11 – info@rumst.be – www.rumst.be

Help mee aan een mooi en proper landschap en neem je afval mee naar huis!

Graffiti

